

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 21-04-2020 r.

Adam Bodnar

II.566.1.2020.MM

Pan

Krzysztof Kwiatkowski

Przewodniczący

Komisji Ustawodawczej

Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

ku@senat.gov.pl

Dot. BPS.DKS.KU.0401.12.2020

Wielce Szanowny Panie Przewodniczący

W moim zainteresowaniu pozostaje kwestia stosowania w postępowaniu karnym środków zapobiegawczych. Z aprobatą przyjąłem założenia nowego projektu ustawy o zmianie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 30) (druk senacki nr 79), zmierzający do „podwyższenia, w ramach postępowania karnego, standardów ochrony mandatu wyłonionych w drodze wyborów powszechnych, a pełniących funkcje organów samorządu lokalnego – wójta, burmistrza lub prezydenta miasta (albo odpowiednio ich zastępcy), w przypadku zastosowania wobec tych osób, w postępowaniu przygotowawczym, środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w czynnościach służbowych, na podstawie art. 276 k.p.k.”

Powierzenie, na wzór tymczasowego aresztowania, sądowi możliwości orzekania o zastosowaniu środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w czynnościach służbowych wójta (burmistrza, prezydenta miasta) również w postępowaniu przygotowawczym należy uznać za jak najbardziej uzasadnione. Ma to tym większe znaczenie, że w obecnym kształcie ustrojowym nie sposób uznać, że prokuratura w pełni korzysta z przymiotu niezależności od władzy wykonawczej. O silnych związkach prokuratury z władzą wykonawczą przesądza to, że na jej czele stoi Minister Sprawiedliwości (art. 1 § 2 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze, t.j. Dz. U. z 2019 r, poz. 740), który

pełniąc funkcję Prokuratora Generalnego może wydawać prokuratorom polecenia dotyczącej treści czynności procesowej (art. 7 § 2 ustawy - Prawa o prokuraturze), może zmieniać lub uchylać decyzje prokuratorów (art. 8 § 1 Prawa o prokuraturze), przejmować sprawy prowadzone przez prokuratorów i wykonywać ich czynności (art. 9 § 2 ustawy - Prawo o prokuraturze), może też zwrócić się o przeprowadzenie czynności operacyjno-rozpoznawczych podejmowanych przez właściwe organy, jeżeli pozostawałyby one w bezpośrednim związku z toczącym się postępowaniem (art. 57 § 3 ustawy - Prawa o prokuraturze).

Tym samym Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny stosując powyższy środek na etapie postępowania przygotowawczego mógłby ingerować realnie w to, kto będzie sprawował stanowisko wójta, burmistrza czy prezydenta miasta, w celu usunięcia z tych urzędów politycznych konkurentów. Do rzetelnej oceny potrzeby zastosowania ww. środka potrzebny jest organ niezależny, a w obecnym kształcie ustrojowym jest nim jedynie sąd. Dlatego też projekt należy ocenić pozytywnie.

Jednocześnie projekt mógłby i powinien być pretekstem do dokonania analizy instytucji najsurowszego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania. Należy bowiem zwrócić uwagę na wciąż niewykonane orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w tym zakresie.

Należy podkreślić, że już w wyroku z dnia 20 listopada 2012 r., sygn. akt SK 3/12 (OTK ZU nr 10/A/2012, poz. 123) Trybunał Konstytucyjny orzekł, że „art. 263 § 7 Kodeksu postępowania karnego (...) w zakresie, w jakim nie określa jednoznacznie przesłanek przedłużenia tymczasowego aresztowania po wydaniu przez sąd pierwszej instancji pierwszego wyroku w sprawie, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 40 w związku z art. 41 ust. 4 Konstytucji”. Jak wynika z sentencji i jej uzasadnienia, wyrok dotyczył pominięcia w zaskarżonym przepisie treści niezbędnych dla zachowania konstytucyjnego standardu. Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu stwierdził, że orzeczenie nakłada na ustawodawcę „obowiązek dokonania takich zmian w prawie, które uwzględnią będą zarówno złożone przyczyny przedłużającego się postępowania karnego i w jego konsekwencji tymczasowego aresztowania, jak i realną potrzebę zapewnienia ochrony dóbr wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji”. Wyrok ten od ponad 7 lat pozostaje niewykonany.

Dodatkowo, w postanowieniu z dnia 17 lipca 2019 r., sygn. akt S 3/19, Trybunał Konstytucyjny zasygnalizował Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej istnienie uchybień w

prawie dotyczących stosowania tymczasowego aresztowania ze względu na surowość kary grożącej oskarżonemu oraz braku jednoznacznie określonych przesłanek przedłużenia tymczasowego aresztowania po wydaniu przez sąd pierwszej instancji pierwszego wyroku w sprawie – których usunięcie jest niezbędne do zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej. Szczęólnego podkreślenia wymaga, że w postanowieniu tym Trybunał Konstytucyjny wprost stwierdził, że obowiązywanie zarówno art. 258 § 2 k.p.k., jak i art. 263 § 7 k.p.k. jest nie do pogodzenia z przepisami Konstytucji RP (odpowiednio pkt. 6 i 8 uzasadnienia).

W odniesieniu do art. 258 § 2 k.p.k. Trybunał wskazał w szczególności, iż norma ta „pozwala na abstrahowanie od rzeczywistej potrzeby zabezpieczenia właściwego toku postępowania w danej sprawie, nie spełnia kryteriów konieczności ograniczenia praw i wolności, wynikających z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Znacznie ogranicza także sądową kontrolę nad prawidłowością stosowania tego środka, wymaganą przez art. 41 ust. 3 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji”.

Kwestią priorytetową powinny być więc zmiany obejmujące wyeliminowanie samodzielnej podstawy zastosowania (przedłużenia) tymczasowego aresztowania w postaci przesłanki surowości grożącej kary (art. 258 § 2 k.p.k.) oraz jednoznaczne określenie przesłanek przedłużenia tymczasowego aresztowania po wydaniu przez sąd pierwszej instancji pierwszego wyroku w sprawie (art. 263 § 7 k.p.k.), ewentualnie wprowadzenie maksymalnego łącznego terminu stosowania tymczasowego aresztowania.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tj. w Dz.U. z 2020 r., poz. 627), zwracam się do Pana Przewodniczącego z uprzejmą prośbą o uwzględnienie powyższych uwag w projekcie nowelizacji ustawy oraz rozważenie zainicjowania odpowiednich dalszych działań legislacyjnych.

Łączę wyrazy szacunku

Adam Bodnar
Rzecznik Praw Obywatelskich
/-podpisano elektronicznie/